

סילובוס אזרחות - י"א תש"ף

ספר הלימוד: להיות אזרחים בישראל - במדינה יהודית ודמוקרטית

1. הרקע ההיסטורי להקמת המדינה: פרק ב': עמ' 24-31.
בלפור, מנדט, החלטת 181 של האו"ם (החלטת החלוקה).

2. הכרזת העצמאות: פרק א': עמ' 11-23.
הכרות עם תוכן ההכרזה כולה.
חלק ראשון להכרזה: היסטורי - הצדקות להקמת המדינה: היסטורית, בינלאומית (הצהרת בלפור, כתב המנדט), טבעית-אוניברסאלית.

חלק שני להכרזה: חלק אופרטיבי-מעשי - הקמת המדינה ("לפיכך נתכנסנו.... אשר תיקרא בשם ישראל").
חלק שלישי להכרזה: חלק הצהרתי - אופי המדינה (מדינת ישראל תהא פתוחה... מגילת האומות המאוחדות), ארבע פניות והתחייבויות לגורמים שונים.
מאפייני מדינה יהודית ודמוקרטית הבאים לידי ביטוי בהכרזה.

3. הרעיון הלאומי: פרק ג': עמ' 36-48. פרק ד': עמ' 49-5.
א. התנאים ההכרחיים לקיומה של מדינה.
ב. לאומיות ומדינת לאום: קבוצה אתנית, לאום.
סוגי לאומיות: לאומיות אתנית-תרבותית, לאומיות פוליטית.
משמעויות שונות של מדינת הלאום - יובהר הרצף: מדינת לאום אתנית-תרבותית, מדינה דו-לאומית, מדינה רב-לאומית, מדינת לאום פוליטית/מדינת כלל אזרחיה.
ג. ההצדקות למדינת הלאום (ילמדו שלוש הצדקות לבחירת המורה).

מדינה יהודית

מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית

מדינת ישראל, בהיותה מדינה יהודית, היא מקרה פרטי של מדינת הלאום המודרנית.
מאפייניה וערכיה נגזרים מהגדרתה כיהודית ודמוקרטית.

4. עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל - אופי זהות דתי, לאומי ואזרחי: פרק ל"ח: עמ' 495-508.
העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הדתית-תרבותית הרצויה של המדינה: מדינה מסורתית (מורשתית)-תרבותית, מדינה המשלבת חקיקה דתית-הלכתית בהיקף חלקי, מדינת הלכה ומדינה חילונית שיש בה הפרדה מלאה בין הדת למדינה.

העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הלאומית הרצויה של המדינה: מדינת לאום יהודית אתנית-תרבותית דמוקרטית, עמדות שאינן תואמות את תפיסתה של ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית: מדינת לאום יהודית אתנית – תרבותית לא דמוקרטית, מדינה דו-לאומית דמוקרטית, מדינת לאום אזרחית דמוקרטית.
העמדות ("חלומות") בנושא זהותה האזרחית הרצויה של המדינה: תפיסות דמוקרטיות ליברליות: תפיסה ליברלית-אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית), תפיסה רב תרבותית.

5. המאפיינים היהודיים של המדינה : פרק ה' : עמ' 56-71.

- א. היבט משפטי-נורמטיבי : לגבי כל חוק תוכן ומטרה (כיצד מבטא החוק את אופייה היהודי של המדינה). המצב המשפטי המחייב : חוק יסוד : ישראל- מדינת הלאום של העם היהודי, חוק השבות, חוק האזרחות (מופיעים שוב בנושא היסודות החוקתיים). חוק יסוד מקרקעי ישראל, חוק חינוך ממלכתי (מטרות החינוך), חוק שעות עבודה ומנוחה, חוק יסודות המשפט (המשפט העברי), חוק איסור גידול חזיר, חוק חג המצות, חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה, החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, חוק רשות השידור, חוק בתי הדין הרבניים. ב. המרחב הציבורי : מעמדה של השפה העברית כשפה הרשמית, לוח השנה העברי, סמלי המדינה (סמל, דגל, המנון). ג. בין הציבורי לפרטי : הסדר הסטטוס קוו.

6. מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות : פרק ו' : עמ' 72-76.

האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות (תמיכה וסיוע של יהדות התפוצות בישראל ; מחויבות ישראל לעליה ולהגנה על יהודים בעולם)

7. בנוסף לנושאי הליבה, אנו נדרש ללמוד לפחות "אשכול" (הרחבה) בנושא אחד.

אשכול העולם היהודי פרק ו' : עמ' 77-85. פרק ח' : עמ' 94-100. פרק ל"ז : עמ' 485-494.

- מקומה של מדינת ישראל בחיי העם היהודי.
יוצגו מכלול מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות והדילמות איתן מתמודדות הקהילות. יוצגו מגמות בדמוגרפיה של העם היהודי בעולם.

• השסע הדתי

הדומה והשונה בחברה : הטרוגניות, שונות, פלורליזם, שסעים.

1. תיאור הקבוצות השונות, השוני ביניהן לצד המשותף להן.
2. המחלוקות, הגורמים לשסע ולהתמשכותו, דרכי הביטוי של השסע.
3. אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות.

ניתן לחזור על הלימוד של **אשכול תקשורת ופוליטיקה** (משיעורי כיתה י') בספר פרק ל"ו : עמ' 443-458.
ניתן לנסות לענות על שאלות **מאשכול מעורבות אזרחים ופיקוח על רשויות השלטון**.

8. המיעוטים בישראל : פרק ט' : עמ' 101-114.

- א. מעמד המיעוטים במדינת ישראל.
ב. היבט דמוגרפי-סוציולוגי : הכרת קבוצות המיעוט השונות (ערבים, דרוזים ואחרים).
ג. היבט המרחב הציבורי : מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת (כולל המעמד המשפטי-נורמטיבי)
ד. היבט מוסדי : מעמד וסטטוס רשמי של מוסדות המיעוטים בתחומים : חינוך, מוסדות דת, בתי דין.

9. השסע הלאומי : פרק ל"ז : עמ' 459-484.

השסע הלאומי ; הצגת הקבוצות השונות, גורמים וביטויים, דרכי התמודדות (אתגר החיים המשותפים לאור השסע, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות).

מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי

10. עקרון 'שלטון העם': פרק י"ב: עמ' 137-149

דמוקרטיה ישירה, ודמוקרטיה עקיפה/ייצוגית, משאל עם.

תנאי יסוד לבחירות דמוקרטיות: כלליות, חשאיות, מחזוריות, שוות, מאפשרות התמודדות חופשית. שיטת הבחירות בישראל ומרכיביה: רשימתית, יחסית, ארצית. (ללא השוואה לשיטות בחירות אחרות)

11. תפיסות דמוקרטיות: פרק י"א: עמ' 127-136.

תפיסה ליברלית-אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית-תרבותית), תפיסה רב-תרבותית.

12. תרבות פוליטית דמוקרטית [הכרת המושג] פרק י"ד: עמ' 167-157. פרק י"ט: עמ' 259-249.

תרבות פוליטית, עקרון הסובלנות, עקרון הפלורליזם, עקרון ההסכמות.

13. עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט: פרק י"ג: עמ' 156-150.

זכויות המיעוט כבלם לעריצות הרוב.

14. זכויות האדם והאזרח: פרק י': עמ' 123-119. פרק ט"ו: עמ' 168-188, 213-192.

חירות ושוויון כערכי יסוד. רעיון הזכויות הטבעיות.

זכויות טבעיות- זכויות האדם הבסיסיות: זכות לחיים ובטחון, זכות לקניין, הליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה, הזכות לשוויון; אפליה- הבחנה- העדפה מתקנת, הזכות לכבוד ונגזרותיה.

זכויות פוליטיות/ זכויות אזרח: הזכות לבחור ולהיבחר, חופש ההפגנה והמחאה, חופש ההתאגדות הפוליטית.

זכויות חברתיות וכלכליות: זכות לקיום בכבוד – רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדיוור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה.

זכויות קבוצתיות/ תרבותיות: יש ללמד דוגמאות לזכויות קבוצה שונות כגון: הזכות לשפה, הזכות לייצוג, הזכות לחינוך, הזכות לקיום מצוות הדת וחופש פולחן.

15. חובות האדם כאדם וחובות האדם כאזרח, זכויות מתנגשות, הקשר בין חובות וזכויות. פרק ט"ו: עמ' 189-

191

16. גישות כלכליות-חברתיות במדינה הדמוקרטית: יובהר הרצף בין הגישה הליברלית לגישה הסוציאל-

דמוקרטית. פרק כ"א: עמ' 283-271

17. גלובליזציה פרק כ"ב: עמ' 293-284.

18. עקרון הגבלת השלטון: פרק י"ז: עמ' 234-214.

הפרדת רשויות.

חוקה (לא כולל חוקה פורמאלית וחוקה מטריאלית).

מנגנוני פיקוח מוסדיים ומנגנוני פיקוח חוץ-מוסדיים.

19. עקרון שלטון החוק : פרק י"ח : עמ' 235-248. פרק ל"ג : עמ' 416-424.

סוגי הפרות חוק ועבריינות : עבריינות פלילית- רגילה, עבריינות שלטונית (אישית וציבורית), עבריינות פוליטית/ אידיאולוגית. מקרים בהם יש ספק, מחלוקת או מתח בשאלת המחויבות לציות לחוק : סירוב לציית לחוק מטעמי מצפון ואידיאולוגיה. פקודה בלתי חוקית בעליל.

20. זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה מפני איומים על שיטת המשטר ועל אופי המדינה (במקרה של ישראל -

כמדינה יהודית ודמוקרטית) דמוקרטיה מתגוננת. פרק כ' : עמ' 260-265

21. ביטחון ודמוקרטיה : זכות המדינה להגן על עצמה ועל אזרחיה מפני איומים על הביטחון- חקיקת חירום, מעצר

מנהלי. פרק כ' : עמ' 266-270

משטר במדינת ישראל

22. יסודות חוקתיים : פרק כ"ד : עמ' 305-317. פרק כ"ה : עמ' 318-329.

המעמד המשפטי של מגילת העצמאות : ערכית, משפטית, ביטוי בחוקי יסוד.

חוקי היסוד : מעמד, תוכן, צורה (בהשוואה לחקיקה רגילה).

יובהר ייחודם של חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם : חוק יסוד כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד חופש העיסוק.

חוק השבות. חוק האזרחות.

23. מהפיכה חוקתית :

המהפכה החוקתית והויכוח על סמכויות בג"ץ.

24. הרשות המחוקקת : פרק כ"ח : עמ' 349-362.

עבודת הכנסת : קואליציה, אופוזיציה, מליאה, ועדות.

תפקידי הכנסת : כינון הממשלה, ייצוג האזרחים, חקיקה, פיקוח וביקורת, מינוי בעלי תפקידים, אסיפה מכוונת.

חקיקה ראשית : תהליך החקיקה.

25. הרשות המבצעת : פרק כ"ט : עמ' 363-376.

תפקידי הממשלה : קביעת מדיניות וביצועה, קביעת תקנות- חקיקת משנה, סמכות שיורית, חקיקת תקנות לשעת

חירום, אחריות ממשלתית משותפת, אחריות מיניסטריאלית.

26. הרשות השופטת : פרק ל"ב : עמ' 401-415.

אי תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת בישראל.

סוגי משפט : משפט פלילי, משפט אזרחי.

בג"ץ, ביקורת שיפוטית, אקטיביזם שיפוטי.

בהצלחה!

צוות אזרחות (תומר, שרון ואנה).